

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Vijeće Europe/Europski sud za ljudska prava, 2013. Ovaj prijevod financiran je uz podršku Zaklade za ljudska prava Vijeća Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Isti ne obvezuje Sud. Za više informacija pogledajte detaljnu napomenu o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

DRUGI ODJEL

PREDMET EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI protiv TURSKE

(zahtjev br. 20641/05)

PRESUDA
[Isječci]

STRASBOURG

25. rujan 2012.

Ova presuda je konačna, ali može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske,
Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Françoise Tulkens, *Predsjednik*,
Danutė Jočienė,
Isabelle Berro-Lefèvre,
András Sajó,
Işıl Karakaş,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Helen Keller, *suci*,

i Françoise Elens-Passos, *zamjenik Tajnika Odjela*,
nakon vijećanja zatvorenog za javnost dana 28. kolovoza 2012.,
donosi slijedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 20641/05) protiv Republike Turske koji je dana 3. lipnja 2005. podnjet Sudu od strane turskog sindikata Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, poznatog pod nazivom “Eğitim-Sen” (“Podnositelj zahtjeva-sindikata”) temeljem članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (“Konvencija”).

2. Podnositelja zahtjeva-sindikata zastupao je g. A. Sayılır, odvjetnik iz Ankare. Tursku Vladu (“Vlada”) zastupao je njihov zastupnik.

3. Podnositelj zahtjeva žalio se na povredu članaka 6., 10. i 11. Konvencije.

4. Dana 6. studenog 2009. o zahtjevu je obaviještena Vlada. Također je odlučeno da se osnovanost zahtjeva ispita istovremeno kad i njegova dopuštenost (članak 29. st. 1. Konvencije).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

5. Eğitim-Sen, sindikat zaposlenih u obrazovanju i znanosti ("sindikata") osnovan je u Ankari 13. siječnja 1995. Prema dostavljenim podacima, sindikat broji 167.000 članova u okviru 90 ograna, a aktivan je u 430 gradova i mjesta. Povezan je s KEKS (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu, Savezom sindikata zaposlenih u javnom sektoru), koji je član Education Internationala.

6. Dana 15. rujna 2001. sindikat je izmijenio odredbu članka 2. (b) svog Statuta te ista od tada glasi:

“[Eğitim-Sen] se zalaže za jednako i slobodno pravo svih pojedinaca u društvu na demokratsko, sekularno, znanstveno i besplatno obrazovanje na svom materinjem jeziku.”

A. Prvi postupak raspuštanja

7. 15. veljače 2002. Guverner Ankare zatražio je od podnositelja zahtjeva-sindikata brisanje riječi "svom materinjem jeziku" iz Statuta obzirom su iste bile u proturječnosti s člancima 3. i 42. Ustava i člankom 1. i 20. Zakona br. 4688 o sindikatima javnih službenika ("Zakon br. 4688").

8. Podnositelj zahtjeva-sindikat obavijestio je Guvernera da će Statut biti u mogućnosti izmijeniti tek do 30. lipnja 2002. i to zbog obujma posla.

9. Dana 29. ožujka 2002. na temelju članka 37. Zakona br. 4688, Guverner Ankare zatražio je od državnog odvjetništva u Ankari da protiv podnositelja zahtjeva pokrene postupak raspuštanja iz razloga što isti nije proveo zatraženu izmjenu članka 2. (b) Statuta.

10. Dana 3. srpnja 2002. podnositelj zahtjeva izmijenio je članak 2. (b) svog Statuta tako da isti glasi:

“[Eğitim-Sen] se zalaže za pravo svih pojedinaca u društvu na obrazovanje na materinjem jeziku i razvoj njihove kulture.”

11. Dana 16. srpnja 2002. državni odvjetnik donio je odluku kojom se odbija zahtjev za raspuštanje sindikata pokrenut od strane Guvernera, i to zbog nedostatka dokaza i inkriminirajućih čimbenika. U svojoj odluci državni odvjetnik prvenstveno ukazuje da je podnositelj zahtjeva-sindikat izmijenio članak 2. (b) u svom Statutu, kojim je sada propisano da pojedinci imaju " pravo na obrazovanje na materinjem jeziku"; nadalje je naveo da je problematika dubinski razmotrena kako javno tako i unutar političkih stranaka, te da će ista biti raspravljena pred parlamentom. Zaključio je da, u datim okolnostima, nije bilo mjesta donošenju odluke o pokretanju postupka raspuštanja podnositelja zahtjeva-sindikata ili pokretanju kaznenog postupka protiv članova njegove skupštine.

12. Dana 15. listopada 2002. Ministarstvo rada i socijalne skrbi ("Ministarstvo"), nakon uvida u Statut, izvijestilo je podnositelja zahtjeva-sindikat da je izmjena od 3. srpnja 2002 u skladu s odgovarajućim odredbama Zakona br. 4688 te je zaključeno da je sporna odredba u skladu s ostalim pozitivnim propisima.

B. Drugi postupak raspuštanja

13. Dana 27. lipnja 2003. Ured Glavnog stožera oružanih snaga zatražio je od Ministarstva da poduzme potrebne mjere protiv podnositelja zahtjeva-

sindikata iz razloga što je izmijenjena odredba članka 2. (b) od 3. srpnja 2002. u suprotnosti s odredbama članaka 3. i 42. Ustava.

14. Dana 15. srpnja 2003. Ministarstvo je zatražilo od Guvernera Ankare da ispita odredbu članka 2. (b) Statuta podnositelja zahtjeva-sindikata u smislu odredbe članka 6. Zakona br. 4688.

15. Dana 28. listopada 2003. Guverner Ankare zatražio je od podnositelja zahtjeva-sindikata brisanje riječi "pravo na obrazovanje na materinjem jeziku" iz članka 2. (b) Statuta.

16. Dana 12. travnja 2004. Guverner Ankare, pozivajući se na odredbe članka 2. (b) Statuta podnositelja zahtjeva-sindikata i prvi postupak raspuštanja istog, zatražio je od državnog odvjetnika u Ankari da pokrene novi postupak raspuštanja. Guverner je objasnio da, iako Zakon br. 2923 od 14. listopada 1983., u odnosu na obrazovanje na stranom jeziku i učenje različitih jezika i narječja od strane turskih državljana, predviđa nastavu na brojnim jezicima i narječjima, članak 2. podnositelja zahtjeva-sindikata, u mjeri u kojoj zagovara obrazovanje na jeziku koji nije turski, u suprotnosti je s tim zakonom.

17. Dana 10. srpnja 2004. državni odvjetnik Ankare pokrenuo je postupak protiv sedam članova Upravnog odbora Eğitim Sen. U citiranom postupku, državni odvjetnik nadalje je zatražio raspuštanje podnositelja zahtjeva-sindikata sukladno članku 37. Zakona br. 4688 na osnovu činjenice da sindikat nije izbrisao spornu odredbu iz svog Statuta.

18. Radni sud u Ankari proglasio se stvarno nadležnim za ispitivanje zahtjeva za raspuštanje sindikata sukladno odredbama Zakona br. 4688.

19. Dana 13. srpnja 2004. Radni sud u Ankari, na temelju članka 6. Zakona br. 4688, usvojio je zahtjev i dodijelio podnositelju zahtjeva-sindikatu rok od šezdeset dana za izmijenu sporne odredbe Statuta.

20. U presudi od 15. rujna 2004. Radni sud u Ankari odbio je zahtjev za raspuštanje. U obrazloženju je naglasio da sporne odredbe Eğitim-sen Statuta ne ugrožavaju (*tehlike*) teritorijalno, nacionalno ili državno jedinstvo i postojeće granice Republike Turske. Sud je utvrdio kako djelovanje sindikata nije bilo u suprotnosti sa zakonom niti se može zaključiti da bi sporna odredba članka Eğitim-sen Statuta mogla biti korištena od strane onih koji se protive jedinstvu Republike Turske. Na temelju članka 90. Ustava i članaka 10. i 11. Konvencije, sud je također iznio svoju interpretaciju članaka 10. i 11. S tim u svezi, objasnio je da sloboda izražavanja predstavlja temelj demokratskog i višestranačkog društva, te da je ta sloboda nužan preduvjet za napredak demokratskog društva i osobni razvoj svakog pojedinca. Sud je naglasio da bez takove slobode nema demokracije. Zaključio je da odredbe članka 2. (b) Eğitim-sen Statuta nisu u suprotnosti s člancima 10. i 11. Konvencije. Nadalje je utvrdio da odredbu članka 6. (8) Zakona br. 4688 – kojom je predviđen rok od šezdeset dana za usklađivanje Statuta sa zakonom - treba tumačiti u svjetlu same svrhe tog zakona. Sud smatra da je ovlašten ispitati osnovanost zahtjeva i donijeti

odluku o meritumu stvari neovisno o tome da li je sindikat propustio postupiti u zakonom propisanom roku.

21. Dana 29. rujna 2004. državni odvjetnik uložio je žalbu zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

22. Presudom od 3. studenoga 2004. Vrhovni sud ukinuo je presudu od 15. rujna 2004. s obrazloženjem da je Radni sud u Ankari pogrešno primijenio odredbu članka 6. (8) Zakona br. 4688. Vrhovni je sud zauzeo stajalište kako u primjeni odredbe citiranog članka nije bilo mjesta širem tumačenju te da je raspuštanje sindikata bilo obvezatno obzirom da isti nije postupio u skladu sa zakonom u propisanom roku od šezdeset dana. Stoga je zaključeno da je Eğitim-Sen valjalo raspustiti, jer nije sukladno zakonu uskladio Statut u roku određenom od strane Guvernera i suda.

23. U presudi od 21. veljače 2005. Radni sud u Ankari, suprotno odluci Kasacijskog suda od 3. studenoga 2004. potvrdio je svoju raniju odluku. Pozvao se na obrazloženje iz presude od 15. rujna 2004. i sudsku praksu Suda u Strasbourgu o prestanku rada političkih stranaka, posebice predmete koji se odnose na Ujedinjenu komunističku partiju Turske i Stranku slobode i demokracije (ÖZDEP). Sud je također naveo da je službeni jezik Republike Turske turski i da je, u skladu s člankom 66. Ustava, svaki pojedinac povezan s državljanstvom Republike Turčin. Prema mišljenju suda, učenje drugog jezika osim službenog jezika ne predstavlja radnju ili mjeru usmjerenu ka kršenju zakona, već je takva mjera dokaz privrženosti Turskoj državi. Iako je suglasan da je službeni jezik turski i da niti jedan drugi jezik ne može biti službeni jezik, sud je utvrdio da ta činjenica ne bi trebala predstavljati prepreku za učenje drugih jezika. Pozivajući se na svoja ranija utvrđenja, na temelju članka 10. i 11. Konvencije, sud je utvrdio da postoje dva glavna razloga za raspuštanje sindikata, udruga ili političkih stranka, a to su "neposredna prijetnja" i "kriterij nasilja". Sud je utvrdio da sindikat čije se raspuštanje zahtijevalo, u svom Statutu zagovara načelo obrazovanja na materinjem jeziku i razvoj kulture. Naglasio je da, čak i pretpostavljajući da je sporna odredba i bila nezakonita, sadržaj i težina teksta ne predstavlja neposrednu prijetnju ili poticanje na nasilje i njegovo unošenje u Statut sindikata nije ugrozilo teritorijalno, nacionalno ili državno jedinstvo ili postojeće granice Republike Turske. Utvrdio je, naprotiv, da će odluka da se ne raspusti sindikat imati za posljedicu smirivanje socijalne napetosti, netrpeljivosti i antagonizma koji su prisutni u društvu, te vratiti socijalni mir.

24. U presudi od 22. svibnja 2005. kombinirani odjel Kasacijskog suda (*Yargıtay Hukuk Genel Kurulu*) ukinuo je većinu navedenih odluka suda. U obrazloženju sud je naznačio da članci 10. i 11. Konvencije predviđaju zakonska ograničenja u ostvarivanju slobode izražavanja, okupljanja i udruživanja, te da posebno propisuju da takva ograničenja moraju biti nužna u demokratskom društvu. Stoga je zadatak suda utvrditi jesu li ograničenja nametnuta domaćim propisima o temeljnim pravima i slobodama bila u

skladu s međunarodnim obvezama koje je Turska preuzela. Sud je zauzeo stajalište da je pozivanje na pravo obrazovanja na materinjem jeziku koji nije turski, bilo u nesuglasnosti s člancima 3. i 42. Ustava i da je protivno načelima jedinstva države i postojećem pravnom sustavu. Prema mišljenju suda, pravo osnivanja sindikata moglo se stoga ograničiti, a takvo ograničenje nužno je u demokratskom društvu. Kombinirani odjel Kasacijskog suda zaključio je da zagovaranje obrazovanja na materinjem jeziku koji nije turski, nema uporište u odredbi članka 10. i 11. Konvencije.

25. U svom izdvojenom mišljenju, neki od članova vijeća kombiniranog odjela Kasacijskog suda, pozivajući se na članak 6. Zakona br. 4688, istakli su da je, prema zaključku suda u nastavku, sporna odredba Statuta sindikata u skladu sa zakonom. Pojedini suci smatrali su da nije bilo pravne osnove temeljem koje bi se naložilo sindikatu izmjena Statuta u roku od šezdeset dana. Naveli su da je presudu valjalo ukinuti kako bi sud u ponovljenom postupku postupio sukladno članku 6. Zakona br. 4688, a ne u svrhu raspuštanja sindikata.

26. Dana 3. srpnja 2005. podnositelj zahtjeva-sindikata izmijenio je spornu odredbu članka 2 (b) Statuta tako da ista glasi:

“[Eğitim-Sen] zagovara, u kontekstu ljudskih prava i temeljnih sloboda, pravo svih pojedinaca u društvu na demokratsko, sekularno, znanstveno i besplatno obrazovanje.”

27. U presudi od 27. listopada 2005. Radni sud u Ankari, uzimajući u obzir izmjene i dopune Statuta sindikata, utvrdio je da više ne postoje razlozi za donošenje odluke o raspuštanju sindikata, budući da materijalni razlozi koji su prouzročili poduzimanja mjera više ne postoje.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

A. Ustav

28. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Turske, koje su bile na snazi u predmetnom razdoblju, propisuju kako slijedi:

Članak 3.

“1. Država Turska, sa svojim teritorijem i narodom, predstavlja nedjeljivu cjelinu. Službeni jezik je turski. ...”

Članak 13.

“Temeljna prava i slobode mogu se ograničiti samo zakonom, u slučajevima utvrđenim posebnim odredbama Ustava, uvijek pod uvjetom da suština tih prava i sloboda ostane nepovrediva. Svako takvo ograničenje ne smiju biti u sukobu sa slovom ili duhom Ustava ili zahtjevima demokratskog, sekularnog društvenog poretka i mora biti u skladu s načelom razmjernosti.”

Članak 25.

“Svatko ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja.

Nitko ne može biti prisiljen izreći svoje mišljenje i stavove ili biti kažnjen ili inkriminiran zbog svojih mišljenja i stavova iz bilo kojeg razloga i u bilo koju svrhu.”

Članak 26.

“Svatko ima pravo izraziti, pojedinačno ili skupno, svoje mišljenje i stavove te ih iznijeti usmeno, pismeno, slikovito ili na bilo koji drugi način. Ovo pravo uključuje slobodu primanja ili davanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti. Ova odredba ne sprječava uvođenje pravila koja se tiču odobrenja za javno emitiranje, televiziju, kino ili druge slične medije.

Ostvarivanje ovih sloboda može biti ograničeno u interesu nacionalne sigurnosti, javnog reda i sigurnosti građana, očuvanja temeljnih obilježja Republike, u svrhu zaštite integriteta nedjeljive države u pogledu očuvanja teritorijalne cjelovitosti i naroda, radi sprječavanja zločina, kažnjavanja počinitelja, sprječavanja objavljivanja informacija koje predstavljaju državnu tajnu, radi zaštite časti, prava i privatnog i obiteljskog život drugih, profesionalne tajne, sve na način predviđen zakonom, te radi ispunjenja sudačke dužnosti u skladu sa svrhom iste.

Pravila koja se odnose na korištenje sredstava za prenošenje informacija i ideja ne mogu se smatrati ograničavanjem slobode izražavanja i slobode iznošenja stavova, pod uvjetom da ne predstavljaju sprječavanje prava na iznošenje takve informacije ili ideje koja se objavljuje.

Sve formalnosti, uvjeti i postupci koji se odnose na ostvarivanje slobode izražavanja i iznošenje stavova moraju biti regulirani zakonom.”

Članak 42.

“1. Nikome ne može biti uskraćeno pravo na obrazovanje. ...

4. Građani su dužni poštivati Ustav u okviru prava na slobodno obrazovanje.

9. Niti jedan jezik osim turskog ne može se turskim građanima nametnuti kao materinji jezik niti se koristi za potrebe nastave u obrazovnim ustanovama. Zakon propisuje pravila koja se odnose na učenje stranih jezika u odgojno-obrazovnim ustanovama i uvjete koji moraju biti ispunjeni od strane škola u kojima se obrazovanje pruža na stranom jeziku. Odredbe međunarodnih konvencija su pridržane.”

Članak 51.

“Radnici i poslodavci imaju pravo osnivati sindikate i udruge sindikata, bez prethodnog odobrenja, u cilju očuvanja i razvoja ekonomskih i socijalnih prava i interesa svojih članova u kontekstu njihovih radnih odnosa, te se učlaniti ili istupiti iz takvih udruženja svojom slobodnom voljom. Nitko se ne smije prisiljavati na članstvo ili nečlanstvo u sindikatu.

Pravo na osnivanje sindikata može biti ograničeno na način propisan zakonom ukoliko je to u interesu nacionalne sigurnosti ili javnog reda, prevencije zločina, zaštite javnog zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih.

Formalnosti, uvjeti i postupci osnivanja sindikata moraju biti propisani zakonom.

Članstvo u više sindikata unutar istog područja djelovanja je zabranjeno.

Opseg prava, s tim u svezi, javnih službenika, osim onih koji imaju status običnog ugovornog zaposlenika, te iznimke i ograničenja koja se na njih primjenjuju, bit će propisana zakonom na način koji odgovara prirodi njihove službe.

Statut, uprava i funkcioniranje sindikata i udruga sindikata ne smiju biti u suprotnosti s temeljnim karakteristikama Republike ili s demokratskim načelima.”

Članak 66.

“Svaki pojedinac koji je državljanstvom povezan s turskom državom je turski državljanin ...”

Članak 90. st. 6.

“U slučaju sukoba o opsegu temeljnih prava i sloboda između mjerodavnog međunarodnog ugovora i domaćeg propisa, odredbe međunarodnog ugovora imat će prednost u primjeni.”

B. Zakon o sindikatima javnih službenika (Zakon br. 4688 od 25. lipanj 2001.)

29. Mjerodavne odredbe Zakona br. 4688 propisuju kako slijedi:

Članak 6.

“1. Sindikati i udruge sindikata mogu biti osnovane slobodno i bez prethodnog odobrenja. ...

7. ... U slučaju nemogućnosti otklanjanja [utvrđenih povreda, Guverner] će podnijeti sudu zahtjev za raspuštanje sindikata ili udruge sindikata. ...

8. Sud će naložiti rok do šezdeset dana [sindikatu ili udruzi sindikata] za postupanje u skladu sa zakonom ili otklanjanje utvrđenih povreda. Ako, po isteku navedenog roka, statut ili ostala sporna dokumentacija ne bude usklađena sa zakonom, sud može naložiti raspuštanje sindikata ili udruge sindikata. ...”

Članak 20.

“1. Upravljanje i djelatnost sindikata i udruge sindikata osnovanih temeljem ovog zakona nužno se mora uskladiti s demokratskim načelima Republike propisnim Ustavom. ...”

Članak 37.

“1. Svaki sindikat ili udruga sindikata koji poduzima radnje nespojive s temeljnim načelima Republike propisanim Ustavom, raspustiti će se odlukom suda koji je stvarno nadležan za rješavanje radnih sporova, i to na zahtjev državnog odvjetnika nadležnog prema sjedištu [sindikata ili udruge sindikata]. ...”

C. Zakon br. 4771 od 3. kolovoza 2002. o izmjenama i dopunama Zakona br. 2923 od 14. listopada 1983. o obrazovanju turskih državljana na stranom jeziku i poduci različitih jezika i narječja

30. Članak 2. (a) Zakona br. 2923 propisuje da se turske državljanke u obrazovnim ustanovama može podučavati isključivo na turskom jeziku. Međutim, turskim državljanima dozvoljeno je pohađati privatnu nastavu za učenje jezika i narječja koje tradicionalno koriste u svakodnevnom životu, sve u skladu s propisima koje donosi Ministar za obrazovanje. Takva nastava ne smije narušavati jedinstvo i cjelovitost države i naroda.

III. TEKSTOVI VIJEĆA EUROPE

31. U svom najnovijem Izvješću o Turskoj (stavci 60., 61., 62., 63., 70. i 71.), usvojenom 10. prosinca 2010. i objavljenom 8. veljače 2011., Europska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) izvijestila je kako slijedi:

“Nastavni program za pripadnike manjina na ostalim jezicima osim turskog koji nisu obuhvaćeni Ugovoru iz Lausanne.

...

60. Zakonom br. 4771 od kolovoza 2002. kojim je izmijenjen i dopunjen Zakon br. 2923 o obrazovanju turskih državljana na stranom jeziku i poduci različitih jezika i narječja, omogućeno je otvaranje privatnih škola za učenje "jezika i narječja koje tradicionalno koriste turski državljani u svakodnevnom životu". U skladu s Uredbom o učenju različitih jezika i narječja koje turski državljani tradicionalno koriste u svakodnevnom životu, koja je Uredba stupila na snagu 5. prosinca 2003., omogućena je nastava kurdskog jezika u sedam gradova u razdoblju od prosinca 2003. do listopada 2004. Međutim, od tada su sve privatne škole zatvorene, a otvaranje jezične škole za Čerkeze u Ankari ostalo je samo na pokušaju obzirom da mjerodavni administrativni propisi nisu mogli biti zadovoljeni. Vlasti su ukazale da je zahtjev za otvaranje privatne nastave za Adide i Abadzehi još uvijek na razmatranju nadležnih tijela u skladu s citiranom Uredbom. Trenutno, dakle, u Turskoj ne postoje privatne škole s nastavnim programom učenja stranih jezika kojima se služe pripadnici manjina. ...

61. ... ECRI pozdravlja odluku turskih vlasti iz listopada 2009. za otvaranjem Jezičnog instituta pri Sveučilištu Artuklu u Mardinu, na kojem bi se podučavao kurdski jezik; predviđeni su također tečajevi sirijskog, perzijskog i arapskog jezika u sklopu Instituta koje bi započeo s radom u veljači 2010. ECRI ističe da Vijeće za visoko-školsko obrazovanje i dalje radi na uspostavi novih institucija i istraživačkih centara na različitim jezicima i narječjima unutar sveučilišta, te da se nada kako će to vrlo brzo uroditi plodom. U isto vrijeme, ECRI sa žaljenjem ističe da je u rujnu 2009. Vijeće odbilo sličan zahtjev za otvaranje odjela za kurdske studije i kurdski jezik i književnost na Sveučilištu u Diyarbakiru, s obrazloženjem da je zahtjev – podnjet od strane lokalne odvjetničke komore – izrađen od strane tijela koje podržava terorizam.

62. ECRI preporuča da turske vlasti revidiraju tekst članka 42. Ustava, koji zabranjuje da se kao materinji jezik u školama osim turskog podučava neki drugi jezik, osim u slučajevima predviđenim odredbama međunarodnih ugovora. ECRI

ponovno ističe kako bi trebalo omogućiti nastavu na drugom jezika pod uvjetom da se pohađa zajedno s nastavom na službenom jeziku.

63. Pored toga, ECRI preporuča turskim vlastima poduzimanje daljnjih napora radi uspostave nastavnog programa na jezicima i narječjima koji se tradicionalno koriste u Turskoj. Prvenstveno se preporuča učinkovito postupanje sukladno postojećim propisima u svezi s otvaranjem privatnih škola, posebice uklanjanje svih nepotrebnih administrativnih prepreka.

...

Školovanje na turskom jeziku djece čiji materinji jezik nije turski.

70. ECRI iznova preporuča da turske vlasti obrate pozornost na položaj djece čiji materinji jezik nije turski i da poduzmu sve napore kako bi im se omogućila primjerena poduka turskog jezika, primjerice kroz dodatne tečajeve ili metode podučavanja turskog jezika kao drugog jezika. Šire gledano, ECRI preporuča da vlasti provedu istraživanje cjelokupnog obrazovnog sustava djece pripadnika manjina, kako bi se poduzele ciljane mjere radi otklanjanje nejednakosti u tom smislu.

71. ECRI preporuča da turske vlasti uspostave dijalog s pripadnicima manjina o načinu na koji će se u školama učiti o pojmu turskog državljanstva, a sve kako bi se osiguralo da željena poruka u pogledu državljanstva ne prouzroči osjećaj da je raznolikost nepoželjna.”

PRAVO

...

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 11. KONVENCIJE

41. Podnositelj zahtjeva-sindikata prigovorio je da nametnuta obveza izmijene Statuta kako bi se izbjeglo raspuštanje istog predstavlja miješanje u pravo na slobodu udruživanja, kako je to predviđeno člankom 11. Konvencije. Citirana odredba glasi:

“1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja s drugima, uključujući i pravo osnivanja sindikata i pridruživanja sindikatima zbog zaštite svojih interesa.

2. Ova prava neće biti ograničena izuzev na način propisan zakonom i koji je neophodan u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne sigurnosti, u cilju sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala ili zaštite prava sloboda drugih. Ovim člankom se ne zabranjuje uvođenje zakonitih ograničenja na ona prava koja uživaju pripadnici oružanih snaga, policije ili državne administracije.”

42. Vlada se nije očitovala na prigovor.

A. Da li je došlo do miješanja

43. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva-sindikata – koje nije osporeno od strane Vlade - postupak pokrenut radi raspuštanja istog predstavlja miješanje od strane nacionalnih vlasti u ostvarivanje prava na slobodu udruživanja kojim je miješanjem uskraćena mogućnost ostvarivanja zajedničkih ili pojedinačnih ciljeva predviđenih Statutom. To je također stajalište Suda.

B. Da li je miješanje bilo zakonito

44. Sud ističe da miješanje predstavlja povredu članka 11. Konvencije, osim ako nije "propisano zakonom", provedeno radi zaštite jednog ili više legitimnih ciljeva iz stavka 2. te odredbe, te "nužno u demokratskom društvu" kako bi se ispunili ti ciljevi.

1. Propisano zakonom

45. Sud ističe kako u konkretnom slučaju između stranaka nije bilo sporno da je predmetno miješanje bilo "propisano zakonom", te da se isto posebice temelji na odredbama članka 3. i 42. Ustava (vidi st. 28. ove presude).

2. Legitiman cilj

46. Mišljenje je Suda, da je sporno miješanje imalo legitiman cilj, odnosno bilo je usmjereno ka sprječavanju nereda ili zaštite nacionalne sigurnosti, što uključuje i zaštitu državnog teritorijalnog integriteta. To nije bilo sporno među strankama.

3. Nužno u demokratskom društvu

(a) Mjerodavna opća načela

47. Pozivajući se na opća načela koja su sadržana u mjerodavnoj sudskoj praksi glede slobode udruživanja (vidi *Gorzelik i ostali protiv Poljske* [GC], br. 44158/98, st. 88.-93., ECHR 2004. i utvrđenja navedena u citiranoj odluci, te *Udruga Rhino i drugi protiv Švicarske*, br. 48848/07, st. 61., 11. listopada 2011.), Sud ponavlja da pravo zajamčeno člankom 11. uključuje i pravo osnivanja udruge. Pravo građana da osnivaju pravne osobe radi skupnog djelovanja na području od zajedničkog interesa jedan je od najvažnijih aspekata prava na slobodu udruživanja, bez koje bi slobode to pravo bilo lišeno svakog smisla (vidi *Sidiropoulos i drugi protiv Grčke*, 10. srpnja 1998., st. 40., *Izvešća o presudama i odlukama* 1998-IV).

48. Sud nadalje ponavlja da se u načinu na koji je u nacionalno zakonodavstvo implementirana ta sloboda i njezina praktična primjena od

strane vlasti ogleda stanje demokracije u pojedinoj državi. Iz sudske prakse razvidno je da se Sud u više navrata pozivao na izravnu vezu koja postoji između demokracije, pluralizma i slobode udruživanja, čime je zauzeo jasan stav da samo uvjerljivi i legitimni razlozi mogu opravdati ograničenje prava na slobodu udruživanja. Svako takovo ograničenje podliježe strogom nadzoru (vidi, između ostalih izvora prava, *Ujedinjena komunistička partija Turske i ostali protiv Turske*, 30. siječnja 1998., st. 42.-45., Izvješća 1998-I; *Socijalistička partija i ostali protiv Turske*, 25. svibnja 1998., st. 41.-45., Izvješća 1998-III i *Refah Partisi (stranka dobrobiti) i drugi protiv Turske* [GC], br. 41340/98, 41342/98, 41343/98 i 41344/98, st. 86.-89., ECHR 2003 -II).

49. Prema tome, kod utvrđivanja postoji li nužnost u smislu članka 11. st. 2., države imaju ograničenu slobodu procjene, koja u skladu sa strogim europskim nadzorom obuhvaća i zakone i odluke koji se primjenjuju, uključujući i one neovisnih sudova.

50. Nadalje, Sud ponavlja da u obavljanju svoje ispitne uloge, njegova zadaća nije prilagoditi svoje stavove određenim mjerodavnim državnim tijelima, već ocijeniti, u smislu članka 11., odluke donijete od strane tih tijela. To ne znači da se mora ograničiti na utvrđivanje je li tužena država svoje diskrecijsko pravo koristila razumno, pažljivo i u dobroj vjeri; nužno je sagledati miješanje kojemu se prigovara u kontekstu pojedinog slučaja kao cjeline i utvrditi je li bilo "razmjerno legitimnom cilju kojem se teži" i jesu li razlozi koji opravdavaju miješanje državnih tijela "relevantni i opravdani". Pri tome, Sud se mora uvjeriti da su nacionalne vlasti primijenile načela u skladu s načelima sadržanima u članku 11. i, štoviše, da su temeljile svoje odluke na prihvatljivoj ocjeni relevantnih činjenica (vidi, *Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi*, citirano, st. 46.-47.; *Yazar i drugi protiv Turske*, br. 22723/93, 22724/93 i 22725/93, st. 51, ECHR 2002-II; i *Sidiropoulos i ostali*, citirano, st. 40.).

(b) Primjena gore navedenih načela u konkretnom slučaju

51. U ovom predmetu, Sud primjećuje da su oba postupka radi raspuštanja Eğitim-Sena pokrenuta na temelju činjenice da je sukladno članku 2. (b) Statuta, sindikat zagovarao ideju o obrazovanju pojedinca na "materinjem jeziku". Što se tiče prvog postupaka, državni odvjetnik odlučio je pokrenuti postupak razrješenja s obrazloženjem da ciljevi navedeni u spornoj odredbi nisu bili u skladu sa zakonom. Potom je, na zahtjev Glavnog tajnika oružanih snaga, drugi postupak razrješenja protiv Eğitim-Sena pokrenut po istoj osnovi. Po okončanju tog postupka i nakon donošenja presude od strane Kasacijskog suda, Eğitim-Sen izmijenio je članak 2. (b) svog Statuta na način da je uklonio sporan tekst kako bi se izbješlo raspuštanje sindikata od strane nacionalnih sudova.

52. Na Sudu je procijeniti da li je drugi postupak raspuštanja Eğitim-Sena predstavljao "prijeku društvenu potrebu" te je li bio "nužan u demokratskom društvu" radi ispunjenja "legitimnih ciljeva".

53. Sud primjećuje kako su Radni sud i kombinirani odjel Kasacijskog suda pristupili i tumačili odredbe članka 10. i 11. Konvencije na različit način. Prema mišljenju Radnog suda, prava i slobode zajamčene tim člancima smatraju se temeljnim pravima u demokratskom društvu, a posebno je naglašeno poticanje na nasilje, koje prema mišljenju tog suda nije sadržano u spornoj odredbi članka 2. (b) Statuta Eğitim-sena. Nasuprot tome, kombinirani odjel Kasacijskog suda naglasio je iznimke predviđene u stavku 2. članka 11. Konvencije. On je zauzeo stav da je ideja Eğitim-Sena o obrazovanju na materinjem, a ne turskom jeziku, u suprotnosti s odredbama članka 3. i 42. Ustava i sa načelima jedinstva države.

54. Sud stoga mora utvrditi jesu li utvrđenja kombiniranog odjela Kasacijskog suda utemeljena na prihvatljivoj procjeni relevantnih činjenica. Sud prvenstveno zamjećuje da tekst članka 2. (b) Eğitim-sen Statuta ne sadrži poticanje na nasilje kako bi se ispunili određeni ciljevi. Štoviše, Kasacijski sud je utvrdio da Eğitim-Sen ne potiče na korištenje nezakonitih sredstava za ispunjenje svog cilja – pružanje obrazovanja turskim državljanima na materinjem jeziku, koji nije turski.

55. Prema mišljenju Suda, načelo koje zagovara Eğitim-Sen, da se pojedincima koji čine tursko društvo omogući obrazovanje na materinjem jeziku, koji nije turski, nije u suprotnosti s temeljnim načelima demokracije. Sud napominje da se ništa u spornoj odredbi Eğitim-sen Statuta ne može smatrati pozivom na nasilje, pobunu ili bilo koji drugi oblik odbacivanja demokratskih načela, što je bitan čimbenik koji treba uzeti u obzir (vidi *Stranka slobode i demokracije (ÖZDEP) protiv Turske* [GC], br. 23885/94, st. 40., ECHR 1999-VIII). Dovoljno je iščitati sadržaj odredbe članka 2. (b) Eğitim-sen Statuta, u kontekstu javne rasprave u sporno vrijeme. S tim u svezi, Sud se slaže s obrazloženjem državnog odvjetnika, koji je odlučio obustaviti prvi postupak raspuštanja Eğitim-Sena. U to vrijeme, pitanje školovanja na materinjem jeziku bilo je predmetom javne rasprave u političkim strankama te je stavljeno na dnevni red za raspravu pred parlamentom (vidi st. 11., 30. i 31. ove presude).

56. Sud napominje da je prijedlog takovog školovanja mogao biti u suprotnosti sa većinskim uvjerenjima javnog mijenja, određenih institucija i pojedinih državnih organizacija, ili čak s Vladinom politikom. S tim u svezi, Sud ponavlja da je za pravilno funkcioniranje demokracije potrebno da se različitim udrugama ili političkim skupina omogući sudjelovanje u javnim raspravama, kako bi pomogli u pronalaženju zajedničkog rješenja za pitanja koja se tiču općih političkih i javnih subjekata svih usmjerenja (vidi *Vogt protiv Njemačke*, 26. rujna 1995., st. 52., Serija A br. 323, i *Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi*, citirano, st. 57.).

57. Sud nadalje navodi da iz najnovijeg Izvješća ECRI-ja o Turskoj (vidi st. 31. ove presude) proizlazi da, osim djece koja pripadaju manjinama obuhvaćenim Ugovorom iz Lausanne - odnosno, nemuslimanskim manjinama – kojima se pruža obrazovanje na turskom, postoje i druga djeca turske nacionalnosti čiji materinji jezik nije turski, već adyghe, abkhazijski ili kurdski. S tim u svezi valja istaknuti da je Zakon br. 4771 o izmjenama i dopunama Zakona br. 2923 o obrazovanju turskih državljana na stranom jeziku i poduci različitih jezika i narječja, donesen 3. kolovoza 2002., utro put otvaranju privatnih škola koje predviđaju nastavu na "jeziku i narječjima [osim turskog] koji tradicionalno koriste turski državljani u svakodnevnom životu". Sud primjećuje da je iskazana spremnost zakonodavca za otvaranjem privatnih škola radi poduke jezika i narječja, osim turskog u suprotnosti s stavom nacionalnih vlasti da je odredba članka 2. (b) Egitim-sen Statuta protivna odredbama članka 3. i 42. Ustava.

58. Sud nije suglasan s odlukom kombiniranog odjela Kasacijskog suda jer presuda ne sadrži razloge koji bi ukazivali da Egitim-Sen provodi nezakonite radnje koje mogu potkopati jedinstvo Republike Turske. Niti je dokazano da Egitim-Sen teži ciljevima koji su protivni demokratskim načelima i da sudjeluje u aktivnostima koje su u suprotnosti s onima propisanim Statutom. Sud navodi da je nasuprot tome Radni sud, odbacio zahtjev za pokretanje drugog postupka razrješenja s obrazloženjem da će odluka o neraspuštanju sindikata imati učinak smirivanja socijalne napetosti, nemira i antagonizma koji su bili prisutni u društvu, te će služiti obnovi socijalnog mira (vidi st. 23. ove presude).

59. Iz tog razloga Sud je mišljenja da pojam "pravo na obrazovanje na materinjem jeziku" u Statutu sindikata, bez ikakvog drugog elementa koji bi upućivao ili dokazivao da je pravi cilj različit od onoga navedenog u spornoj odredbi, nije protivan načelima demokracije. Sud napominje da Statut Egitim-sena, u svojoj ranijoj verziji, ukazuje da je sindikat zagovarao pravo svakog pojedinaca u društvu "na primanje jednakog i slobodnog, demokratskog, sekularnog, znanstvenog i besplatnog obrazovanja na materinjem jeziku". Prema mišljenju Suda, takav cilj, usmjeren ka razvoju kulture državljana čiji materinji jezik nije turski, pružajući im obrazovanje na materinjem jeziku, sam po sebi ne ugrožava nacionalnu sigurnost i ne predstavlja prijetnju javnom poretku. Čak i pod pretpostavkom da su nadležna državna tijela smatrala da obrazovanje na vlastitom materinjem jeziku favorizira kulturu manjina, Sud ističe, a kako je to i ranije utvrdio, da je postojanje manjina i različitih kultura u nekoj zemlji povijesna činjenica koju demokratsko društvo mora tolerirati, čak štoviše štiti i podržavati, u skladu s načelima međunarodnog prava (vidi *Tourkiki Enosi Xanthis i ostali protiv Grčke*, br. 26698/05, st. 51., 27. ožujka 2008.).

60. U svjetlu gore navedenog, Sud smatra da utvrđenja kombiniranog odjela Kasacijskog suda nisu bila utemeljena i osnovana, te da nisu bila razmjerna legitimnim ciljevima kojima se težilo. Slijedom toga, postupak

raspuštanja pokrenut protiv podnositelja zahtjeva-sindikata, koji je rezultirao time da ga se obveže izmijeniti odredbu članka 2. (b) Statuta brisanjem pojma "pravo na obrazovanje na materinjem jeziku", ne može se razumno smatrati "prije kom društvenom potrebom".

61. Prema tome, došlo je do povrede članka 11. Konvencije.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 10. KONVENCIJE

62. Podnositelj zahtjeva-sindikat navodi kako nametanje obveze izmijene Statuta u svrhu sprječavanja raspuštanja istog predstavlja miješanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja zajamčeno člankom 10. Konvencije. Mjerodavni dio te odredbe glasi:

“1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. ...

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.”

63. Vlada se nije očitovala na taj prigovor.

A. Dopuštenost

64. Sud ističe da je ovaj prigovor vezan uz ranije ispitan prigovor pa se stoga isti mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

65. U ovom slučaju, među strankama nije sporno da se drugi postupak raspuštanja pokrenut protiv podnositelja zahtjeva može promatrati kao miješanje državnih vlasti u ostvarivanje prava podnositelja zahtjeva-sindikata na slobodu izražavanja. To miješanje bilo je propisano zakonom, posebice odredbama članka 3. i 42. Ustava, a težilo je jednom ili više legitimnih ciljeva predviđenih člankom 10. st. 2. Konvencije, odnosno sprječavanju nereda ili zaštiti nacionalne sigurnosti, što uključuje zaštitu državne teritorijalne cjelovitosti. Stoga je potrebno ispitati je li pobijano miješanje bilo "nužno u demokratskom društvu" radi ispunjenja legitimnih ciljeva kojima se težilo.

1. Mjerodavna opća načela

66. Sud naglašava činjenicu da aktivnosti političkih stranaka čine sastavni dio kolektivnog ostvarivanja prava na slobodu izražavanja i same po sebi daju pravo političkim strankama da traže zaštitu zajamčenu člancima 10. i 11. Konvencije (vidi *Ujedinjena komunistička partija Turske i drugi*, citirano, st. 42. i 43., i *Yazar i drugi*, citirano, st. 46).

67. Sud nadalje ponavlja da je sloboda izražavanja jedan od osnovnih temelja demokratskog društva. Prema stavku 2. članka 10., sloboda izražavanja se odnosi ne samo na "informacije" ili "ideje" koje su opće prihvaćene ili se smatraju dobronamjernima ili neutralnima, veći i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju državu ili bilo koji dio populacije. To nalaže pluralizam, tolerancija i slobodoumlje, bez kojih nema "demokratskog društva" (vidi, između ostalih izvora, *Handyside protiv Ujedinjenog kraljevstva*, 7. prosinca 1976., st. 49., Serija A br. 24.; *Jersild protiv Danske*, 23. rujna 1994., st. 37., Serija A br. 298; i *Yazar i drugi*, citirano, st. 46.). Kao što je navedeno u članku 10., sloboda izražavanja podliježe iznimkama, međutim iste se moraju strogo tumačiti, a potreba za bilo kakvim ograničenjima mora biti utemeljena (vidi *Lindon, Otchakovsky-Laurens i July protiv Francuske* [GC], br. 21279/02 i 36448/02, st. 45, ECHR 2007 -IV).

68. Sud nadalje ističe da pridjev "nužno", u smislu članka 10. st. 2, podrazumijeva postojanje "hitne društvene potrebe". Države potpisnice imaju određenu diskrecijsku slobodu u ocjeni postoji li takva potreba, ali to je nužno povezano s europskim nadzorom koji obuhvaća mjerodavno zakonodavstvo i odluke, pa čak i one neovisnog suda. Sud je stoga ovlašten dati konačnu ocjenu je li "ograničenje" slobode izražavanja utemeljeno u smislu članka 10. (vidi *Karataş protiv Turske* [GC], br. 23168/94, st. 48., ECHR 1999-IV).

69. Sud navodi da odredba članka 10. st. 2. Konvencije predviđa malo prostora za ograničenje slobode izražavanja u području političkog govora ili rasprave - gdje je sloboda izražavanja od iznimne važnosti (vidi *Brasilier protiv Francuske*, br. 71343/01, st. 41., 11. travnja 2006.) - ili u pitanjima od javnog interesa (vidi, među ostalim izvorima, *Sürek protiv Turske* (br. 1) [GC], br. 26682/95, st. 61., ECHR 1999-IV.; *Lindon, Otchakovsky-Laurens i July*, citirano, st. 46; *Wingrove protiv Ujedinjenog kraljevstva*, 25. studeni 1996., st. 58, Izvješća 1996-V, i *Faruk Temel protiv Turske*, br. 16853/05, st. 55., 1. veljače 2011.).

70. Sud naposljetku primjećuje da se, u demokratskom društvu utemeljenom na vladavini prava, političkim idejama koje osporavaju postojeći poredak i čija se realizacija zagovara dopuštenim sredstvima, mora dati odgovarajuća mogućnost izražavanja kroz ostvarivanje prava na slobodu udruživanja (vidi *Stankov i Ujedinjena makedonska organizacija Ilindenskog protiv Bugarske*, br. 29221/95 i 29225/95, st. 97., ECHR 2001-IX). To nameću vrijednosti svojstvene demokratskom sustavu, kao što su

pluralizam, tolerancija i socijalno jedinstvo (vidi *Ouranio Toxo i drugi protiv Grčke*, br. 74989/01, st. 42., ECHR 2005-X, i *Tourkiki Enosi Xanthis i drugi*, citirano, st. 56).

2. Primjena mjerodavnih načela na konkretan slučaj

71. Sud je posebnu pozornost posvetio formulaciji koja se koristi u članku 2. (b) Statuta podnositelja zahtjeva-sindikata i kontekstu u kojem je ta odredba napisana. S tim u svezi, Sud je zauzeo stajalište da članak 10. obuhvaća slobodu primanja i širenja informacija i ideja na bilo kojem jeziku koji pruža priliku sudjelovanja u javnoj razmjeni kulturnih, političkih i društvenih informacija i ideja bilo koje vrste (vidi, *mutatis mutandis*, *Karataş*, citirano, st. 49). Također su uzete u obzir sve okolnosti slučaja, posebno poteškoće vezane uz borbu protiv terorizma (vidi *Ibrahim Aksoy protiv Turske*, br. 28635/95, 30171/96 i 34535/97, st. 60., 10. listopada 2000., *Zana protiv Turske*, 25. studenog 1997., st. 55-, Izvješća 1997-VII, *Incal protiv Turske*, 9. lipnja 1998., st. 58., Izvješća 1998-IV, i *Savgin protiv Turske*, br. 13304/03, st. 44., 2. veljače 2010.).

72. Članak 2. (b) Statuta podnositelja zahtjeva-sindikata zagovara ideju obrazovanja na "materinjem jeziku". U kontekstu Turske i u najužem smislu tog pojma, odredba se može tumačiti kao zagovaranje prava na obrazovanje na materinjem turskom jeziku. S tim u svezi, uzevši u obzir povijesne i društvene prilike u Turskoj, izraz materinji jezik može se odnositi i na jezik turskih državljana čiji materinji jezik nije turski. U svom najnovijem Izvješću o Turskoj, ECRI spominje adyghe, abkhazijski i kurdski kao primjere takvog materinjeg jezika (vidi st. 31. ove presude).

73. S tim u svezi ne smije se zaboraviti da članak 10. ne štiti samo sadržaj ideja i informacija, nego i oblik izražavanja, bez obzira na medij ili jezik prenošenja (vidi *Savgin*, citirano, st. 32.).

74. U ovom slučaju, čak i pretpostavljajući da je podnositelj zahtjeva-sindikata imao za cilj promicanje obrazovanja samo na kurdskom jeziku, kao materinjem jeziku koji nije turski, Sud ponavlja da odredba članka 10. st. 2. Konvencije predviđa malo prostora za ograničenje slobode izražavanja u pitanjima od javnog interesa. Sud uzima u obzir okolnosti pojedinog slučaja koji je predmet ispitivanja. Sud napominje da je u sporno vrijeme javna rasprava po tom pitanju rezultirala izmjenama i dopunama zakona koji omogućuje obrazovanje, barem na privatnoj razini, na materinjem jeziku koji koriste turski državljani, osim turskog.

75. S tim u svezi, Sud primjećuje da sporna odredba Statuta podnositelja zahtjeva-sindikata nije pozivala na upotrebu nasilja, oružanu pobunu ili otpor, niti je raspirivala mržnju, što je bitan čimbenik koji Sud uzima u obzir. Niti je sporan članak poticao na nasilje usađujući duboko ukorijenjenu i iracionalnu mržnju usmjerenu protiv određenih pojedinaca (kao u *Sürek*, citirano, st. 62). Što se tiče argumenta domaćih sudova glede navodne opasnosti za cjelovitost državnog teritorija (vidi st. 24. ove

presude), Sud primjećuje da program Eğitim-sena zagovara načelo obrazovanja na materinjem jeziku, osim na turskom, pojedinaca koji čine tursko društvo. Međutim, Sud ističe da obzirom se Vlada nije pozvala ni na jedan konkretan akt Eğitim-Sena koji bi mogao ukazati na skrivene namjere, ne može se dovesti u pitanje vjerodostojnosti programa sindikata (vidi *Stranka slobode i demokracije (ÖZDEP)* [GC] , citirano, st. 42.). Sud stoga zaključuje da ne postoji jasna i neposredna prijetnja državnom teritorijalnom integritetu.

76. Zaključno, Sud utvrđuje da je postupak pokrenut protiv podnositelja zahtjeva-sindikata – kojim ga se prisilio izmijeniti odredbu Statuta - bio nerazmjernan ciljevima kojima se težilo te kao takav nije bio "nužan u demokratskom društvu".

77. Prema tome, došlo je do povrede članka 10. Konvencije.

...

IZ TIH RAZLOGA, SUD

...

2. *Presuđuje* jednoglasno da je došlo do povrede članka 11. Konvencije;

3. *Presuđuje* jednoglasno da je došlo do povrede članka 10. Konvencije;

...

Sastavljeno na francuskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 25. rujna 2012., u skladu s pravilom 77. st. 2. i 3. Poslovnika Suda.

Françoise Elens-Passos
Zamjenik tajnika

Françoise Tulkens
Predsjednik

...

© **Vijeće Europe/Europski sud za ljudska prava, 2013.**

Službeni jezici Europskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prijevod je financiran uz podršku Zaklade za ljudska prava Vijeća Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ovaj prijevod ne obvezuje Sud niti je isti odgovoran za njegovu kvalitetu. Prijevod se može preuzeti iz HUDOC baze podataka sudske prakse Europskog suda za ljudska prava (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz bilo koje druge baze podataka s kojom ga je Sud podijelio. Prijevod se može umnožavati u nekomercijalne svrhe pod uvjetom da se navede puni naziv predmeta, zajedno s naznakom autorskih prava i referencom na Zakladu za ljudska prava. Ukoliko se bilo koji dio ovog prijevoda namjerava koristiti u komercijalne svrhe, molimo kontaktirajte publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante publishing@echr.coe.int.